

PENDIDIKAN **SEKSUALITI**

Membangun Kesedaran & Tanggungjawab

Editor:

Mohammed Rasheedan bin Ellin

Siti Hazariah binti Abdul Hamid

© **UNIMAS Publisher, 2026**

Hak cipta terpelihara. Setiap bahagian daripada terbitan ini tidak boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau dipindahkan kepada bentuk lain, sama ada dengan cara elektronik, mekanik, gambar, rakaman dan sebagainya tanpa izin bertulis daripada Penerbit Universiti Malaysia Sarawak.

Published in Malaysia by
UNIMAS Publisher,
Universiti Malaysia Sarawak,
94300 Kota Samarahan,
Sarawak, Malaysia.

Printed in Malaysia by

Data Pengkatalogan-dalam-Penerbitan

Perpustakaan Negara Malaysia

Rekod katalog untuk buku ini boleh didapati
dari Perpustakaan Negara Malaysia

ISBN 978-629-7783-35-2

Isi Kandungan

Prakata	xi
Pendahuluan	1
Bab 1 Pendidikan Kesihatan Reproduktif dan Seksualiti di Malaysia: Satu Tinjauan <i>Mohammed Rasheedan bin Ellin</i> <i>Siti Hazariah binti Abdul Hamid</i>	5
Bab 2 Hubung kait antara Penyebaran Penyakit Seksual dengan Polisi Penjajahan British terhadap Pelacuran di Negeri-negeri British di Tanah Melayu 1920-1940: Satu Penelitian Awal <i>Mohamad Azrul Azly bin Zarul Fu'ad</i> <i>Norizan binti Kadir</i>	19
Bab 3 Pendidikan Seksual: Suatu Kritikan terhadap Jenama Comprehensive Sexuality Education (CSE) <i>Rafidah Hanim binti Mokhtar</i>	39
Bab 4 Pendidikan Seksualiti dalam Kerangka Hak Manusia di Malaysia <i>Ahmad Muslim bin Ahmad Roslan</i>	51

Bab 5	Fiqh Transgenderisme: Memahami Isu-isu Fiqh dan Hukum-hakam berkaitan Transgender	65
	<i>Nur Fatin binti Halil</i>	
Bab 6	Etika dalam Penyelidikan berkaitan Seksualiti dan Reproduksi	85
	<i>Azizi bin Ayob</i> <i>Mohammed Rasheedan bin Ellin</i>	
Bab 7	Peranan NGO dalam Menyampaikan Pendidikan Seksualiti: Kajian Kes ReproAlert!	101
	<i>Anayasmin binti Azmi</i>	
Bab 8	Aplikasi Teknologi dalam Pendidikan Seksualiti: Kerangka Agama dan Moral	115
	<i>Rafazila binti Ramli</i>	
Bab 9	Pergelutan Masyarakat dengan Pornografi: Di Mana Jalan Keluar?	135
	<i>Mohammed Rasheedan bin Ellin</i> <i>Siti Hazariah binti Abdul Hamid</i>	
Bab 10	Penurunan Kadar Kesuburan di Malaysia dan Implikasi terhadap Kependudukan	147
	<i>Murizah binti Mohd Zain</i> <i>Mohammed Rasheedan bin Ellin</i>	
Bab 11	Ketersediaan Rujukan Pendidikan Seksualiti di Malaysia: Satu Analisis	159
	<i>Wan Nur Syakira binti Wan Musa</i>	
Bab 12	Kemahiran Pendidikan Seksualiti dalam Kalangan Ibu Bapa: Di Mana Kita Berada?	177
	<i>Razitasam binti Safii</i> <i>Rosalia binti Saimon</i>	
	Penutup	199
	Biodata Penulis	201

Prakata

Pendidikan seksualiti adalah satu topik yang sering kali dilihat dengan keraguan dan ketakutan dalam masyarakat kita, walaupun hakikatnya ia merupakan satu elemen penting dalam perkembangan individu yang bertanggungjawab dan beretika. Buku **Pendidikan Seksualiti: Membangun Kesedaran dan Tanggungjawab** ini bertujuan untuk membuka ruang diskusi dan refleksi yang lebih mendalam tentang pelbagai aspek pendidikan seksualiti yang relevan dengan konteks Malaysia.

Dalam pelbagai bab yang disusun, pembaca akan dibawa menelusuri sejarah penyebaran penyakit seksual di Tanah Melayu pada era penjajahan British serta bagaimana dasar-dasar penjajahan berkaitan pelacuran memberi kesan terhadap kesihatan masyarakat. Selain itu, isu-isu yang berkait rapat dengan pendidikan seksualiti dalam kalangan ibu bapa turut diangkat bagi menilai di mana tahap kesedaran dan kemahiran kita dalam mendidik generasi muda.

Buku ini juga mengkritik pendekatan Comprehensive Sexuality Education (CSE) dari perspektif budaya dan agama, serta meneliti kerangka hak asasi manusia dalam pendidikan seksualiti di Malaysia. Isu-isu yang lebih kompleks seperti transgenderisme

dibahaskan melalui sudut pandang fiqh, memberikan panduan kepada pembaca dalam memahami hukum-hakam yang berkaitan.

Penyelidikan dalam bidang seksualiti dan reproduktif tidak lari daripada persoalan etika, justeru satu bab dikhususkan untuk mengupas isu ini secara mendalam. Tidak ketinggalan, peranan NGO seperti ReproAlert! dalam menyampaikan pendidikan seksualiti dan impak teknologi terhadap proses pembelajaran turut dikupas, mengimbangi antara kerangka agama, moral, dan kemodenan.

Selain itu, cabaran masyarakat dengan isu pornografi serta impaknya terhadap tingkah laku seksual turut diberikan perhatian. Dalam masa yang sama, penurunan kadar kesuburan di Malaysia dan kesannya terhadap struktur kependudukan dibincangkan sebagai salah satu isu penting masa kini.

Buku ini mengumpulkan pandangan daripada pelbagai disiplin ilmu dengan satu tujuan utama: membina kesedaran dan tanggungjawab dalam mendidik masyarakat tentang seksualiti secara beretika, penuh makna, dan seimbang dengan nilai-nilai tempatan. Semoga ia menjadi rujukan bermanfaat untuk ibu bapa, pendidik, penyelidik, serta sesiapa sahaja yang ingin memahami pendidikan seksualiti dari pelbagai sudut pandang.

Selamat membaca.

Mohammed Rasheedan bin Ellin

Kuching, Sarawak

Pendahuluan

Konteks Global Pendidikan Seksualiti

Pendidikan seksualiti dan kesihatan reproduktif adalah istilah yang luas dan mempunyai pelbagai tafsiran dalam kalangan masyarakat dan organisasi yang berbeza. Ia hadir dalam pelbagai label, termasuk Pendidikan Seksualiti Komprehensif (CSE), Pendidikan Seksualiti Holistik, Kemahiran Hidup dan Kehidupan, Pendidikan Hubungan dan Seks (RSE), serta Pendidikan Seksualiti dan Kesihatan Reproduksi (SRH). Banyak institusi antarabangsa dan pendidikan menggunakan istilah Pendidikan Seksualiti Komprehensif (CSE) (Khan et al., 2020). **UNFPA** mendefinisikan CSE sebagai.

A right-based and gender-focused approach to sexuality education whether in school or out of school. It is taught over several years, providing age-appropriate information consistent with the evolving capacities of young people. Comprehensive sexuality education includes scientifically accurate information about human development, anatomy and reproductive health, as well as information about contraception, childbirth and sexuality infections (STIs), including the human immunodeficiency virus (HIV).

Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO) mengkategorikan program pendidikan seksualiti kepada tiga kategori. Pertama, program yang memberi tumpuan utama atau sepenuhnya kepada cadangan untuk menahan diri daripada hubungan seksual sebelum perkahwinan. Kedua, program komprehensif yang merangkumi pilihan untuk menahan diri, tetapi juga meliputi kontrasepsi dan amalan seks selamat. Ketiga, program yang merangkumi komponen dalam kategori kedua, tetapi meletakkannya dalam perspektif yang lebih luas mengenai pertumbuhan dan perkembangan peribadi serta seksual, hak seksual, dan hak untuk pendidikan. Namun, definisi dan ciri-ciri pendidikan seksualiti di atas adalah berdasarkan konteks dalam masyarakat sekular dan demokrasi. Walaupun pendidikan seksualiti bersifat inklusif dalam bentuk dan prosesnya, ia tetap tidak lengkap dari perspektif Islam.

Anjuran Pendidikan Seksualiti dalam Islam

Adalah wajib bagi semua umat Islam untuk mengikuti ajaran Islam, yang tidak hanya terhad kepada ritual dan ibadah, dalam kehidupan seharian mereka. Islam memberikan panduan dalam semua aspek aktiviti harian, gaya hidup, dan amalan, termasuk penetapan peraturan khusus berkaitan seksualiti. Tidak dinafikan, pendidikan seksualiti yang sesuai dan sihat adalah penting untuk kehidupan yang bahagia. Islam telah menyediakan kerangka yang mencukupi untuk menikmati anugerah ini daripada Allah. Khan et al. (2020) menekankan dalam buku mereka “Pendidikan Seksualiti dari Perspektif Islam” bahawa jika diaplikasikan dalam kerangka yang diberikan oleh Al-Quran dan Sunnah, seksualiti adalah sumber kepuasan emosi, kenikmatan, dan pembiakan, yang membantu mengekalkan dan meningkatkan populasi sihat dalam kalangan Ummah Muslim.

Pendidikan kesihatan reproduktif seksualiti (SRH) Islamik seharusnya diajar di rumah sejak usia awal. Athar (2018) mencadangkan bahawa kepercayaan kepada Pencipta harus ditanam kukuh sebelum memberikan pendidikan mengenai anatomi dan fisiologi sistem reproduktif. Kurikulum perlu disesuaikan mengikut usia kanak-kanak dan kelas diadakan secara berasingan (Athar, 2018). Mustafa, Bakar, Basri, & Usman (2022) menyokong prinsip-prinsip SRH Islamik dengan menekankan tujuh aspek utama; pengukuhan tauhid, ibadah dan akhlak, amalan kerohanian, integrasi prinsip Al-Daruriyyah al-Khams, keutamaan pendidikan keibubapaan, pemeliharaan tujuh anggota tubuh, kesucian akal (al-'aql) dan sosialisasi serta hubungan remaja.

Walau bagaimanapun, sifat kontroversi pendidikan seksualiti remaja bukanlah hasil daripada doktrin Islam tetapi berpunca daripada pantang larang budaya seksual. Jurang yang wujud antara ideologi Islam, seperti yang dinyatakan dalam Al-Quran dan Hadis, dan budaya berdiam diri berdasarkan adat dan tradisi sering disalah tafsir sebagai berpaksikan Islam.

Pelan Tindakan Kebangsaan untuk Program Kesihatan Remaja

Menyedari keperluan menangani isu kesihatan remaja, pada tahun 1995, Bahagian Pembangunan Kesihatan Keluarga, Kementerian Kesihatan telah mengambil inisiatif untuk menyediakan penjagaan dan perkhidmatan kesihatan kepada golongan remaja melalui penubuhan Unit Kesihatan Remaja. Pada tahun 2001, Polisi Kesihatan Remaja Kebangsaan telah dibangunkan dan dilancarkan. Seterusnya, Pelan Tindakan Kesihatan Remaja Kebangsaan 2006-2020 telah dimuktamadkan dan diedarkan kepada agensi-agensi berkaitan. Pelan Tindakan Kesihatan Remaja Kebangsaan ini merangkumi tujuh strategi seperti yang digariskan dalam Polisi Kesihatan Remaja Kebangsaan. Tujuh strategi tersebut termasuk promosi kesihatan, perkhidmatan

kesihatan yang mudah diakses dan sesuai, pembangunan sumber manusia, sistem maklumat kesihatan remaja, penyelidikan dan pembangunan, kerjasama strategik dengan agensi-agensi berkaitan serta perundangan. Di bawah setiap strategi, aktiviti yang dirancang memberi tumpuan kepada lima bidang kesihatan remaja.

Etika dalam Penyelidikan Berkaitan Seksualiti dan Reproduksi

Azizi bin Ayob

Profesor Khair, University College Maiwp International

Mohammed Rasheedan bin Ellin

Pensyarah Kanan, Universiti Malaysia Sarawak

Pendahuluan

Etika dalam penyelidikan dalam bidang berkaitan seksualiti dan reproduktif adalah perkara yang berkaitan dengan segala aspek, prosedur penyelidikan dan kajian dengan keperluan mematuhi piawaian kajian sama ada di peringkat nasional mahupun antarabangsa. Kefahaman dan tingkah laku seseorang penyelidik perlulah mematuhi pelbagai aspek penyelidikan yang telah diamalkan oleh profesional dari bidang penyelidikan yang berbeza. Konsep yang sama perlu dipatuhi bila seseorang penyelidik menjalankan penyelidikan khusus berkaitan seksualiti dan reproduktif.

Secara umumnya, aspek-aspek penting dalam etika penyelidikan akan menekankan amalan baik (*Good Practice*) menjalankan kajian secara profesional termasuklah penilaian kejujuran, keikhlasan, kepatuhan, kesukarelawan dan keterbukaan supaya pihak-pihak yang terlibat dalam proses penyelidikan itu nanti beroleh manfaat dan tidak akan membahayakan penyelidikan akan datang. Etika penyelidikan juga sangat menghormati hak-hak, kerahsiaan dan maruah kesemua mereka yang terlibat atau menerima kesan dari penyelidikan mereka.

Pada waktu yang sama, tanggungjawab penyelidik untuk memastikan seboleh mungkin menjaga kebajikan secara fizikal, sosial dan psikologikal kepada mereka yang mengambil bahagian dalam penyelidikan atau mereka yang akan menerima kesannya. Justeru, manfaat penyelidikan berkaitan seksualiti dan reproduktif ini tidak tertumpu kepada mereka yang terlibat sahaja, sebaliknya pelbagai pihak termasuk orang awam dan negara juga akan menerima impak dan kebaikan.

Takrifan Penyelidikan

Penyelidikan atau kajian ialah satu kaedah atau tugas kerja yang dijalankan secara sistematik dengan tujuan untuk mengenal pasti sesuatu yang baru dan meningkatkan pengetahuan, termasuklah tentang kehidupan seharian manusia, budaya, masyarakat, dan selok-belok pekerjaan secara saintifik. Hasil penemuan kajian itu boleh digunakan untuk merangka prosedur kerja, aplikasi dan proses baru. Penyelidikan juga bertujuan untuk mengenal pasti dan mengesahkan fakta, mengesahkan semula hasil kerja sebelumnya, menyelesaikan masalah yang baru, menyokong dan mungkin juga mengembangkan teori-teori baru.

Projek penyelidikan yang dijalankan secara sistematik ini akan mengarah kepada satu perkembangan ilmu, kefahaman baru dan amalan yang lebih baik pada masa hadapan. Penyelidikan seksualiti dan reproduktif pula akan tertumpu kepada kajian klinikal melibatkan individu sebagai subjek kajian dan ianya satu cabang sains perubatan dan perawatan kesihatan yang bertujuan untuk manfaat manusia secara amnya. Hasil kajian klinikal ini boleh digunakan untuk pencegahan, rawatan, diagnosis atau untuk memberi penumpuan kepada penjagaan gejala penyakit seksualiti dan reproduktif para pesakit yang terlibat.

Ujian klinikal atau percubaan klinikal dalam skop seksualiti dan reproduktif ialah uji kaji atau pemerhatian klinikal

yang dibuat sewaktu penyelidikan dijalankan. Kaedah kajian penyelidikan klinikal ini ke atas subjek manusia bertujuan untuk menjawab soalan khusus tentang isu berkaitan rawatan, kaedah dan keberkesanan sesuatu rawatan atau '*intervensi*' seksualiti dan reproduktif. Ini termasuklah rawatan sedia ada atau baru seperti vaksin baru, ubat-ubatan, prosedur perawatan dan diagnosis. Pada waktu yang sama beberapa persoalan kajian berkaitan halangan atau keberkesanan prosedur perubatan dapat dievaluasi. Ini bertujuan untuk menjamin manfaat hasil kajian dan perbandingan hasil kajian lanjutan akan datang boleh dilakukan.

Kajian klinikal juga menjana data tentang keselamatan dan keberkesanan sesuatu rawatan. Semua bentuk kajian klinikal ini hanya boleh dikendalikan oleh profesional yang layak sahaja dan selepas mereka menerima kelulusan jawatankuasa etika perubatan/kesihatan di negara kelulusan terapi itu diperoleh. Di Malaysia, jawatankuasa etika ini ditubuhkan di bawah Kementerian Kesihatan, pusat kajian, universiti awam dan swasta. Pihak berkuasa etika ini bertanggungjawab memeriksa dan menilai tujuan kajian klinikal termasuklah nisbah risiko-faedah ujian dan manfaat kepada mereka yang terlibat. Jawatankuasa etika akan memberi kelulusan untuk menjalankan kajian, walau bagaimanapun kelulusan yang diberikan itu tidak bermaksud terapi rawatan sewaktu kajian tersebut 'selamat' atau berkesan, hanya ujian tersebut itu boleh dikendalikan.

Takrifan Seksualiti dan Reproduksi

Perlu difahami bahawa maksud istilah seksualiti ini agak luas serta tidak mempunyai satu definisi yang tepat. Secara umum, seksualiti bermaksud satu ekspresi identiti gender secara fizikal sama ada lelaki atau perempuan. Istilah lain yang sering digunakan ialah seksualiti manusia juga merujuk kepada cara seseorang mengalami dan menyatakan diri mereka secara

seksual. Sifat seksualiti boleh dinilai dari sudut perasaan peribadi di mana melibatkan kefahaman diri tentang tindak balas dan emosi terhadap seks termasuklah tingkah laku dan perwatakan biologi, erotik, fizikal, emosi, sosial, atau rohani. Perasaan ini melibatkan nilai peribadi dan kepercayaan individu yang berinteraksi melalui **konsep umum tentang seks. Manifestasi dan keadaan ini boleh digambarkan melalui perasaan cinta, kecenderungan dan orientasi seksual.**

Kesihatan reproduktif bermaksud keadaan sihat daripada segi fizikal, mental serta sosial dan bukan hanya bebas daripada penyakit yang berkaitan dengan sistem reproduktif semata-mata. Sistem reproduktif merujuk kepada anggota dan organ seksual lelaki dan perempuan. Ianya juga merangkumi keupayaan untuk menjalin kehidupan seksual yang memuaskan antara jantina berbeza dan mampu meneruskan proses penghamilan yang selamat. Manakala kesihatan seksual adalah komponen penting dalam kesihatan reproduktif dengan merujuk kepada fungsi klinikal sistem reproduktif.

Konsep Etika Kajian

- a) Konsep etika perlu diterapkan ke atas kajian klinikal atau ujian ke atas subjek manusia apabila kajian tersebut berkaitan maklumat yang diperolehi dari subjek manusia, dan data mereka juga diambil dari bio-spesimen yang telah diuji di makmal. Maklumat lain untuk kajian ke atas manusia berkaitan seksualiti dan reproduktif boleh diperolehi melalui pelbagai kaedah kajian seperti disenaraikan di bawah: Intervensi ke atas sesuatu jenis penyakit dan keberkesanan sesuatu rawatan perubatan.
- b) Intervensi ke atas prosedur perubatan atau pembedahan.

- c) Ujian ke atas sampel darah, urin, tisu atau cecair badan mereka (contoh: kulit, darah, air kencing, air liur, rambut, tulang, sel-sel dan spesimen biopsi lain).
- d) Rawatan klinikal lain seperti psikologi, pembedahan atau perubatan.
- e) Pemerhatian oleh penyelidik ke atas sesuatu faktor-faktor risiko dan komplikasi penyakit.
- f) Akses kepada maklumat diperolehi dari subjek seperti dokumen kesihatan atau bahan rujukan atau pangkalan data yang telah diterbitkan.

Penyelidik dan Etika Kajian Seksualiti dan Reproduksi

Penyelidik ialah individu profesional yang telah dilatih dalam bidang penyelidikan dan mesti mempunyai kelayakan profesional yang bersesuaian. Mereka bermula dari tahap asas sebagai pelajar yang menjalankan kajian untuk memenuhi kehendak kurikulum ijazah pertama dan kemudian meningkat naik ke peringkat ijazah sarjana. Ada di kalangan mereka yang terus melanjutkan pelajaran ke tahap doktor falsafah di mana kajian dan laporan kajian dalam bentuk tesis adalah keperluan wajib dilaksanakan sebagai syarat pengijazahan.

Berdasarkan pendedahan awal kajian ini para penyelidik dilatih dengan ilmu berkaitan etika kajian, undang-undang dan pengawalseliaan untuk penyelidikan sama ada menggunakan manusia sebagai subjek kajian atau tidak. Kepatuhan kepada etika ini bukan hanya tertakluk kajian dilakukan di Malaysia sahaja malah standard dan rujukan amalan antarabangsa juga dipatuhi. Konsep ini diguna pakai sewaktu melakukan apa-apa bentuk kajian kesihatan seksualiti dan reproduktif. Sewaktu menjalankan kajian ini juga perlindungan, kebajikan dan keselamatan ke atas

subjek senantiasa diutamakan. Ini antara ciri-ciri asas konsep dan etika kajian yang perlu diterapkan sepanjang kajian dijalankan.

Sebagai panduan umum, ada beberapa amalan etika penyelidikan wajar dipatuhi apabila menjalankan kajian berkaitan seksualiti dan reproduktif serta peranan jawatankuasa etika:

- a) Kehormatan untuk subjek kajian bermaksud kewajipan untuk mendapatkan persetujuan yang dimaklumkan dari subjek kajian berkaitan tujuan kajian tersebut. Pihak penyelidik dan pasukan juga akan menjaga kerahsiaan bagi pihak mereka.
- b) Tujuan kajian juga ditekankan keseimbangan antara potensi faedah kajian dan kemungkinan kesan bahaya atau sampingan penyertaan mereka. Faedah kajian itu boleh diguna pakai dan manfaat bersama oleh pelbagai pihak.
- c) Konsep keadilan juga ditekankan dari sudut perkongsian beban dari kajian tersebut dan faedah hasil dari penyelidikan. Ini bermaksud, tiada jaminan semestinya kebaikan sahaja diperolehi dari penglibatan mereka.
- d) Konsep etika juga memastikan bahawa penyelidik perlu mengenal pasti setiap golongan yang terlibat dalam kajian tidak dieksploitasi. Sebaliknya, mereka yang layak menyertai kajian yang mungkin mendapat keuntungan dari penyertaan tidak harus dikecualikan. Dalam konteks ini setiap subjek yang ingin terlibat perlu dimaklumkan dengan jelas tujuan kajian serta risiko-risiko tanpa mengira latar belakang mereka.
- e) Mana-mana bentuk kajian yang memerlukan ujian penyelidikan tambahan ke atas prosedur sedia ada, atau prosedur invasif tambahan, atau ubat-ubatan tambahan ke atas amalan perubatan biasa, ataupun prosedur atau ubat-ubatan.

Kajian Seksualiti dan Reproduksi

Terdapat pelbagai bentuk kajian berkaitan seksualiti dan reproduktif yang boleh diringkaskan seperti berikut:

Kajian Seksualiti:

1. Penyakit berkaitan seksualiti seperti jangkitan 'Sexual Transmitted Disease' dan Human Papilloma Virus (HIV)
2. Kajian terhadap seksualiti manusia termasuklah LGBTQIA (*lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersex, asexual*)
3. Kajian terhadap konsep seksual orientasi (kecenderungan)
4. Sikap dan pengamalan dalam perlakuan seksual
5. Sifat-sifat seksual dan perbandingan kecenderungan homoseksual dan heteroseksual

Kajian Reproduksi

1. Kajian dalam bidang 'reproductive disorders' seperti ketidaksuburan.
2. Kajian dalam bidang 'hormonal imbalance' dan ketidaknormalan.
3. Kajian dalam bidang 'biological clock', fungsi ovari, organ adrenal dan organ reproduktif dan organ seks.
4. Kajian dalam bidang perkembangan fisiologi dan molekular endokrin.

Jawatankuasa Etika dan Jenis Penyelidikan yang Memerlukan Kelulusan Etika

Pada dasarnya, kajian berkaitan seksualiti dan reproduktif memerlukan kelulusan jawatankuasa etika sepertimana kajian klinikal yang lain. Secara ringkas boleh dikategorikan kepada:

1. Semua ujian dan kajian klinikal ataupun biomedikal yang melibatkan subjek manusia, sama ada pesakit atau sukarelawan yang sihat. Ini merujuk kepada sebarang penyelidikan:
 - a. Untuk menemui atau mengesahkan respon klinikal sesuatu jenis ubat-ubatan bertujuan melihat kesan farmakologi dan farmakodinamik.
 - b. Untuk mengenal pasti apa-apa tindak balas buruk terhadap produk penyelidikan termasuklah secara sendiri (*individual drug action*) atau bergabung akibat dari interaksi ubat dengan ubat (*drug-drug interaction*).
 - c. Untuk mengkaji konsep farmakokinetik iaitu sifat ubat ke atas penyerapan, pengedaran, metabolisme dan perkumuhan.
2. Penyelidikan melibatkan sampel biologi manusia yang disimpan yang telah dikumpulkan semasa penyelidikan dan rawatan rutin. Ini termasuklah:
 - a. Sampel darah, air kencing, tisu, sel, kulit atau organ.
 - b. Biospecimen ini boleh diambil sewaktu atau selepas kajian klinikal mahupun sewaktu kajian preklinikal dijalankan.

3. Jawatankuasa Etika biasanya akan memberi perhatian khusus kepada penyelidikan yang boleh mengeksploitasi orang-orang yang tidak berminat atau kurang bernasib baik (*vulnerable group*). Ini termasuk penyelidikan:
 - a. Melibatkan kanak-kanak, banduan, individu dalam tahanan, dan orang dewasa yang tidak berupaya untuk memberi persetujuan.
 - b. Individu kelainan upaya dan tidak mampu memberi persetujuan.
 - c. Melibatkan penggunaan bahan genetik.
 - d. Kemungkinan seseorang peserta terdedah kepada kemudaratan.
4. Jawatankuasa Etika biasanya diperlukan untuk menilai beberapa bentuk kaedah penyelidikan melibatkan penggunaan ujian pendidikan (kognitif, diagnostik, kebolehan, pencapaian) ke atas subjek manusia. Walaupun kajian ini agak mudah untuk dilaksanakan tanpa apa-apa bentuk intervensi oleh kerana maklumat peribadi boleh diperolehi dan disalahgunakan. Ini termasuklah prosedur kaji selidik, prosedur temu duga dan pengumpulan data dalam domain awam.

Panduan Umum kepada Penyelidik

Penyelidik termasuklah sama ada ahli akademik atau profesional haruslah menjalankan penyelidikan dan kajian mereka bersesuaian dengan tanggungjawab, peraturan, undang-undang, perjanjian dan etika termasuklah bila menjalankan kajian berkaitan seksualiti dan reproduktif. Berdasarkan skop kajian seksualiti dan reproduktif, akan terdedah kepada pelbagai isu peribadi, kecenderungan, sensitiviti masyarakat dan amalan berkaitan keagamaan dan kepercayaan.

Justeru, penyelidik perlu memastikan mendapat maklumat dari pelbagai pihak dan pemegang taruh supaya kajian yang dijalankan nanti memberi impak positif kepada masyarakat dan negara. Penggunaan sebarang sumber penyelidikan dan rujukan ilmiah tidak harus melibatkan sebarang kepentingan peribadi, sebaliknya berpandukan peraturan dan undang-undang sedia ada. Penyelidikan seharusnya berpaksi kepada konsep etika dan mengikut garis panduan bidang penyelidikan masing-masing.

Secara dasarnya, etika penyelidikan umum yang sepatutnya dipatuhi oleh semua penyelidikan adalah seperti berikut:

1. Kemahiran Penyelidik

Penyelidik sewajarnya mendapat bimbingan asas sebelum boleh menjalankan sesuatu kajian berkaitan seksualiti dan reproduktif. Kemahiran kajian yang diperlukan termasuklah dari segi kelayakan asas akademik, latihan pengendalian kajian, dan pengalaman bersama menjalankan kajian dengan pasukan penyelidik lain.

2. Kejujuran

Penyelidik perlu jujur dalam menghasilkan protokol kajian (*proposal*) dan perlu mendapat kelulusan dari pihak Jawatankuasa Etika sebelum boleh menjalankan kajian tersebut. Sewaktu kajian, semua maklumat direkod, dilaporkan dan dianalisa berdasarkan objektif kajian. Data dan maklumat kajian tidak boleh sewenang-wenangnya diubah mengikut kesesuaian tanpa merujuk kepada protokol kajian yang telah ditetapkan. Semua maklumat dan data kajian sama sekali tidak boleh diubah atau dimanipulasi untuk memperbaiki keputusan.

3. Integriti

Suatu sifat asas sebagai penyelidik ialah integriti iaitu kualiti unggul yang mencerminkan sifat diri individu atau organisasi tanpa perlu ada pengawasan pihak tertentu. Kepatuhan (*compliance*) kepada amalan baik kajian

adalah asas sesuatu kajian diletakkan pada kualiti yang tertinggi. Sifat ini juga amat berkait rapat dengan nilai diri serta mencerminkan etika penyelidik yang diamalkan sepanjang kajian dilakukan.

4. Disiplin Pasukan Penyelidik

Penyelidik dan pasukan hendaklah memastikan amanah dan kuasa yang dipertanggungjawabkan menurut skop kajian yang telah dibenarkan oleh Jawatankuasa Etika. Tanggungjawab ini dilihat secara kolektif oleh semua ahli penyelidik di dalam satu pasukan dan haruslah mengatasi kepentingan diri, ahli keluarga dan kaum kerabat. Para penyelidik juga perlu bertanggungjawab kepada ketua pasukan, ahli pasukan dan mana-mana pihak yang terlibat secara langsung atau tidak.

5. Melindungi Subjek Manusia

Kod etika yang berkaitan seperti '*Declaration of Helsinki*' dan panduan etika '*World Medical Association*' perlulah dipatuhi bagi mana-mana penyelidikan yang dijalankan keatas manusia sebagai subjek kajian¹.

6. Tanpa Diskriminasi

Sebarang penilaian dan hak untuk menyertai mana-mana kajian klinikal seharusnya dilakukan dengan adil tanpa sifat prejudis atau diskriminasi sama ada dari segi jantina, kaum dan agama/kepercayaan. Sebaliknya ciri-ciri subjek perlu didedahkan kepada umum dan mereka yang layak boleh menyertai kajian secara sukarela. Namun begitu, mereka perlu dimaklumkan secara terperinci maklumat dan tujuan berkaitan kajian.

¹ The Declaration of Helsinki. (2022, September 9). WMA Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects. Adopted by the 18th WMA General Assembly, Helsinki, Finland (1964 June) <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medicalresearch-involving-human-subjects/>

7. Kerahsiaan

Di sepanjang masa kajian dijalankan atau selepas, semua bentuk maklumat sama sekali tidak boleh dikongsi atau dimaklumkan kepada umum atau mengeluarkan kenyataan peribadi dalam apa-apa bentuk komunikasi berkaitan dengan aktiviti penyelidikan. Kesemua maklumat kajian tertakluk kepada prosedur dan etika kajian yang telah dibenarkan oleh pihak Jawatankuasa Etika sahaja. Maklumat kajian diklasifikasi sebagai sulit mesti dirahsiakan.

Gambar 6.1: Penggunaan pseudonim dalam penyelidikan menjamin nama peserta penyelidikan kekal rahsia (Sumber: physicianpractice.com)

8. Kebenaran

Semua subjek kajian wajib memberi kebenaran secara bertulis setelah memahami tujuan dan manfaat kajian tersebut. Mereka memberi kebenaran secara sukarela dan tanpa diberi apa-apa ganjaran yang boleh mempengaruhi keputusan mereka menyertai kajian tersebut.

9. Pematuhan Kepada Kod Amalan Terbaik

Semua penyelidikan yang dijalankan pada tahap etika yang tinggi berpandukan kod-kod etika dan garis panduan termasuk seperti Kod Amalan Terbaik Penyelidikan Malaysia (*The Malaysian Code of Responsible Conduct in Research*) dan kod Amalan Baik Kajian klinikal (*The Malaysian Guideline For Good Clinical Practice*)².

Penselarian Etika Penyelidikan Akademik dengan Prinsip Agama dan Budaya

Sebagai seorang Muslim dan penyelidik, adalah penting untuk memastikan bahawa rangka kerja etika penyelidikan kita selaras dengan prinsip agama dan norma budaya. Tanggungjawab kita bukan sahaja untuk mengejar pengetahuan dan penerbitan, tetapi juga untuk memastikan bahawa penyelidikan kita tidak menyimpang dari nilai-nilai yang kita pegang teguh³. Penyelidikan yang beretika adalah asas kepada kredibiliti dan integriti akademik.

Bagi seorang Muslim, ini bermakna menjalankan penyelidikan yang konsisten dengan ajaran Islam dan menghormati norma budaya kita. Ini penting kerana ia menegakkan maruah dan moraliti, yang merupakan prinsip asas Islam⁴ (Wan Roslili Abd, 2023). Oleh itu, penyelidikan yang melibatkan isu sensitif seperti LGBTQ atau pendidikan seksual harus didekati dengan berhati-hati untuk mengelakkan konflik dengan prinsip agama. Tanpa rangka kerja etika yang jelas, penemuan penyelidikan boleh disalah tafsir dan digunakan untuk menerangkan konsep yang salah atau menggambarkan Islam secara negatif. Sebagai

² The Guidelines of the International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE). (2022, May). Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals. <https://www.icmje.org/recommendations/>

³ Etika Penerbitan dan Kajian. The Malaysian Code of Responsible Conduct in Research 2017.

⁴ Wan Roslili Abd, M. (2023). Honouring the Religious Rights of the LGBTQ Persons: An Islamic Perspective. TAFHIM: IKIM Journal of Islam and the Contemporary World, 16(1). <https://doi.org/10.56389/tafhim.vol16no1.4>

contoh, menggunakan instrumen penyelidikan yang dibangunkan di Barat tanpa menyesuakannya dengan konteks tempatan boleh mengekalkan stereotaip bahawa Muslim adalah homofobik, yang merupakan generalisasi yang tidak adil. Penyelidik harus sentiasa sedar bahawa penemuan penyelidikan akan membentuk naratif yang menggambarkan negara dan agama kita.

Terdapat badan penyelidikan empirikal yang besar berdasarkan penyelidikan yang sengaja dihasilkan untuk memupuk simpati terhadap komuniti LGBT. Mereka menggunakan tema penindasan, diskriminasi, ketidakadilan, pelanggaran hak, dan banyak terminologi lain^{5,6,7,8,9,10,11,12} Parker et al., 2018) untuk menagih simpati komuniti dunia "secara saintifik". Ini digunakan untuk menunjukkan bahawa kumpulan ini menerima layanan yang tidak adil dari masyarakat dan perlu ditonjolkan dari segi hak dan pencapaian sosial mereka.

⁵ Coulter, R. W. S., Bersamin, M., Russell, S. T., & Mair, C. (2018). The Effects of Gender- and Sexuality-Based Harassment on Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Substance Use Disparities. *Journal of Adolescent Health*, 62(6), 688-700. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2017.10.004>

⁶ Diana, P., & Esposito, S. (2022). LGBTQ+ Youth Health: An Unmet Need in Pediatrics. *Children*, 9(7), N.PAG-N.PAG. <https://doi.org/10.3390/children9071027>

⁷ Hawkey, A. J., Ussher, J. M., Liamputtong, P., Marjadi, B., Sekar, J. A., Perz, J., Ryan, S., Schmied, V., Brook, E., & Dune, T. (2021). Trans Women's Responses to Sexual Violence: Vigilance, Resilience, and Need for Support. *Archives of sexual behavior*, 50(7), 3201-3222. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-01965-2>

⁸ Hubach, R. D., Zipfel, R., Muñoz, F. A., Brongiel, I., Narvarte, A., & Servin, A. E. (2022). Barriers to sexual and reproductive care among cisgender, heterosexual and LGBTQIA + adolescents in the border region: provider and adolescent perspectives. *Reproductive Health*, 19(1), 1-11. <https://doi.org/10.1186/s12978-022-01394-x>

⁹ International Labour Organization. (2022). Inclusion of lesbian, gay, bisexual, transgender, intersex and queer (LGBTIQ+) persons in the world of work: A learning guide. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---gender/documents/publication/wcms_846108.pdf

¹⁰ Iott, B. E., Loveluck, J., Benton, A., Golson, L., Kahle, E., Lam, J., Bauermeister, J. A., & Veinot, T. C. (2022). The impact of stigma on HIV testing decisions for gay, bisexual, queer and other men who have sex with men: a qualitative study. *BMC public health*, 22(1), 1-17. <https://doi.org/10.1186/s12889-022-12761-5>

¹¹ Kamke, K., Stewart, J. L., & Widman, L. (2022). Multilevel Barriers to Sexual Health Behavior Among Vulnerable Adolescent Girls in the USA. *Sexuality Research & Social Policy: Journal of NSRC*, 19(2), 822-833. <https://doi.org/10.1007/s13178-021-00594-7>

¹² Parker, C. M., Hirsch, J. S., Philbin, M. M., & Parker, R. G. (2018). The Urgent Need for Research and Interventions to Address Family-Based Stigma and Discrimination Against Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Youth. *Journal of Adolescent Health*, 63(4), 383-393. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2018.05.018>

Penyelidik muda, terutama pelajar sarjana, sering terjerumus dalam perangkap menggunakan instrumen penyelidikan yang dibangunkan oleh penyelidik Barat. Ini boleh membawa kepada beberapa isu, termasuk *bias* dalam instrumen penyelidikan. Banyak instrumen yang dibangunkan di Barat mungkin mengandungi *bias* yang tidak sesuai dengan norma dan nilai masyarakat kita. Sebagai contoh, instrumen yang menormalkan gaya hidup LGBTQ mungkin tidak sesuai dalam masyarakat yang melihat gaya hidup tersebut bertentangan dengan ajaran agama. Menggunakan instrumen ini tanpa pengubahsuaian boleh membawa kepada kesimpulan yang menyokong gaya hidup yang bertentangan dengan ajaran Islam, merosakkan kepercayaan penyelidik dan salah menggambarkan pendirian masyarakat Muslim secara keseluruhan.

Dalam dunia yang berasaskan prinsip kebebasan akademik, tidak menghairankan untuk melihat pelbagai usaha penyelidikan yang menyokong pengukuhan interaksi sosial untuk komuniti LGBT, seperti kajian mengenai kesan simulasi yang dijalankan oleh McCave et al. (2019)¹³. Penyelidikan berasaskan prinsip ini merangkumi bukan sahaja kapasiti individu itu sendiri tetapi juga prinsip keluarga, tempat kerja, bahkan institusi pendidikan dan kesihatan. Penyalahgunaan etika akademik adalah sangat spesifik sehingga ia telah membawa kepada pembangunan instrumen yang boleh digunakan dalam ruang-ruang tertentu ini (Cherrington et al., 2021; Coulter-Thompson et al., 2023; Diana & Esposito, 2022; Parker et al., 2018; Tartavouille & Landry, 2021).

Penyelia dan ahli akademik memainkan peranan penting dalam membimbing pelajar dan mengekalkan integriti penyelidikan. Mereka mesti memastikan bahawa pelajar memahami dan mengikuti rangka kerja etika yang jelas berasaskan prinsip agama. Ini termasuk memilih instrumen penyelidikan yang sesuai dan

¹³ McCave, E. L., Aptaker, D., Hartmann, K. D., & Zucconi, R. (2019). Promoting Affirmative Transgender Health Care Practice Within Hospitals: An IPE Standardized Patient Simulation for Graduate Health Care Learners [Article]. *MedEdPORTAL : the journal of teaching and learning resources*, 15, 10861. https://doi.org/10.15766/mep_2374-8265.10861

menyesuaikannya dengan konteks tempatan. Apabila penemuan penyelidikan tidak selaras dengan nilai-nilai agama, penyelia harus membantu pelajar mentafsirkan semula data dari perspektif yang betul. Ini bukan sahaja membantu pelajar memahami implikasi etika penyelidikan mereka tetapi juga memastikan penemuan mereka tidak disalah tafsir.

Sebagai ahli akademik, kita diamanahkan dengan menjaga pintu gerbang ilmu, memastikan prinsip agama dan nilai-nilai baik tidak diresapi oleh liberalisme yang berlebihan. Fakulti, terutama Jawatankuasa Etika, mesti memainkan peranan penting dalam menasihati dan meluluskan penyelidikan dengan antisipasi trajektori dan implikasi yang mungkin untuk masyarakat. Perhatian mesti diberikan kepada bidang penyelidikan yang popular, termasuk isu tradisional seperti HIV/AIDS, serta topik kontemporari dalam bidang kesihatan seksual dan reproduktif (SRH) seperti ubat profilaksis prapendedahan (PrEP) dan orientasi seksual serta identiti jantina (SOGI). Kita perlu lebih bijak dalam menilai dan mengantisipasi arah penyelidikan tersebut, menilai sama ada ia memberi manfaat kepada Islam atau mengukuhkan hujah liberal dalam memajukan agenda mereka.

Oleh itu, selain menilai arah penyelidikan dari perspektif epistemologi Islam, bukti empirik dan hujah rasional berkaitan objek kajian juga diperlukan. Ini menunjukkan pengayaan perspektif dalam penyelidikan Islam secara epistemologi. Jelasnya, penilaian dilakukan untuk memastikan bahawa penyelidikan yang dijalankan oleh penyelidik Muslim tidak bertentangan dengan hukum Islam.

Penyelidikan yang mematuhi etika agama dan norma budaya adalah penting untuk menyumbang kepada pengetahuan sambil menghormati dan melindungi nilai-nilai kita yang dihargai. Sebagai penyelidik dan ahli akademik Muslim, tanggungjawab ini adalah amanah yang mesti kita pegang dengan kesedaran dan keikhlasan¹⁴.

¹⁴ Ethical issues in sexual and reproductive health research. Dr Raqibat Idris. Geneva Foundation for Medical Education and Research Training course in research methodology and research protocol development Geneva 2022.

Penutup

Permasalahan seksualiti dalam masyarakat memerlukan peranan daripada setiap lapisan masyarakat. Para pendidik, penyelidik, pimpinan masyarakat, ibu bapa, agensi kerajaan dan bukan kerajaan, institusi agama dan aktivis sosial, semuanya perlu berganding bahu untuk memastikan golongan remaja dan kanak-kanak dapat membesar dengan sihat dan selamat. Kita menyedari wujudnya pelbagai ancaman terutama sekali daripada arus globalisasi, dunia terbuka dan kebolehcapaian yang menyebabkan tingkah laku seksual remaja hari ini memerlukan intervensi baharu yang lebih ampuh dan berkesan. Pendidikan kesihatan reproduktif dan seksualiti bukan lagi sesuatu yang asing untuk dibicarakan, bahkan pendekatan pendidikan yang selari dengan prinsip agama dan nilai budaya amatlah diperlukan.

Dalam pada itu, perbincangan mengenai pendidikan kesihatan reproduktif dan seksualiti bukanlah sekitar perbicaraan mengenai perkembangan anak-anak menghampiri akil baligh semata-mata. Dalam lensa yang lebih besar, kita harus menginsafi bahawa wujudnya pertembungan ideologi yang lebih serius – antara nilai liberal dan prinsip agama – yang perlu difahami semua sebagai asas kepada kerencaman acuan, agenda dan hala tuju pendidikan kesihatan reproduktif dan seksualiti di dunia ini.

Biografi Penulis

Rafidah Hanim binti Mokhtar adalah seorang profesor dalam Fisiologi di Universiti Sains Islam Malaysia (USIM). Beliau berkelulusan Doktor Perubatan dari Universiti Kebangsaan Malaysia pada tahun 1997 dan memperolehi PhD dalam bidang Fisiologi dari Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (UIAM) pada tahun 2007. Dr. Rafidah Hanim merupakan mantan Pengarah Pusat Libatsama Masyarakat dan Hubungan Industri (PLiMJI), USIM. Beliau sebelum ini pernah menjawat jawatan Timbalan Dekan Akademik dan Penyelidikan, Fakulti Perubatan dan Sains Kesihatan, USIM. Dalam bidang kajian, Dr. Rafidah Hanim mengasaskan Akademi Kajian LGBT di Institut Pengurusan dan Penyelidikan Fatwa Sedunia atau *World Fatwa Management and Research Institute (INFAD)*, USIM dan merupakan Ketua Akademi pertama. Beliau telah membentangkan kajian penyelidikan ini di dalam dan luar negeri. Beliau merupakan panel rujukan bagi Bahagian

Pembangunan Kesihatan Keluarga (BPKK), Kementerian Kesihatan Malaysia dalam merangka “Garispanduan pengendalian masalah kesihatan gender di Klinik Kesihatan” dan organisasi bukan kerajaan yang melibatkan transgender seperti Persatuan Insaf Pahang. Dr. Rafidah Hanim kini merupakan Ahli Jawatankuasa Isu Hal Ehwal Islam Antarabangsa, Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) 2021-2023. Beliau juga merupakan Ahli Majlis Wanita Islam YADIM (MAYA) 2021-2022. Selain itu, Dr. Rafidah Hanim juga aktif di dalam NGO wanita, kekeluargaan dan kesihatan di mana beliau merupakan Presiden International Women’s Alliance for Family Institution and Quality Education (WAFIQ) dan Naib Presiden I-Medik. Beliau juga merupakan Pengerusi Bersama MACSA.

Azizi bin Ayob berpengalaman dalam bidang akademik dan industri farmaseutikal lebih dari 24 tahun. Dr Azizi ialah seorang doktor perubatan dari Universiti Kebangsaan Malaysia (MD UKM) dan melanjutkan pelajaran di bidang Doktor Falsafah Perubatan Farmakologi di Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (PhD, UIAM). Jawatan terkini beliau ialah sebagai Professor KHAIR di Fakulti Farmasi, Universiti Kolej Antarabangsa MAIWP (UCMI). Beliau aktif dalam pelbagai bidang kajian perubatan dan farmaseutikal serta pengkhususan dalam Pembangunan Halal Vaksin dan Kajian Klinikal. Sebagai Profesor di pelbagai pusat pengajian tinggi, Dr Azizi juga dilantik sebagai Pakar Rujuk Halal Vaksin oleh pihak Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) dan Ahli Panel Konsortium Majlis Pakar Program

Pembangunan & Pengukuhan Penghasilan Vaksin Negara oleh Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (MOSTI). Topik etika perubatan di dalam buku ini ditulis berdasarkan pengalaman luas beliau dalam mengendalikan pelbagai kajian klinikal dan juga latihan teknikal berkaitan 'Amalan Baik Kajian Klinikal' (Good Clinical Practice).

Razitasham binti Safii merupakan seorang pakar perubatan kesihatan awam dan profesor di Jabatan Kesihatan Komuniti dan Kesihatan Awam, Universiti Malaysia Sarawak. Mendapat kelulusan MBBS dari Universiti Malaya pada tahun 1990 dan Master in Community Health (Family Health) dari Universiti Kebangsaan Malaysia pada tahun 2002. Beliau menjadi ahli Perisik Epidemiologi Malaysia (EIP) pada tahun 2012 dan Fellowship dalam Academy of Medicine Malaysia pada tahun 2024. Mempunyai pengalaman bekerja di Jabatan Kesihatan Negeri Sarawak selama 21 tahun sebelum memulakan karier sebagai pensyarah di Universiti Malaysia Sarawak pada tahun 2012. Beliau dilantik sebagai penyelia lapangan dalam program EIP dan program fellowship Kesihatan Keluarga di bawah Kementerian Kesihatan Malaysia. Beliau mempunyai pengalaman dalam pendidikan seksualiti dan mula terlibat dalam aktiviti-aktiviti yang berkait dengan SRH semenjak tahun 1993 dan pada masa kini terlibat dalam penyelidikan berkaitan bidang tersebut. Koleksi ceramah dan hasil pengajaran beliau telah dibukukan dalam "Parenting on Sexuality" yang diterbitkan oleh UNIMAS Publisher pada tahun 2023.

Mohammed Rasheedan bin Ellin adalah seorang pensyarah kanan di Universiti Malaysia Sarawak. Beliau memperoleh Sarjana Sains Kejururawatan daripada Universiti Malaya pada tahun 2021 dan Ijazah Doktor Falsafah dalam Kejururawatan daripada Universiti Islam Antarabangsa Malaysia pada tahun 2025. Penyelidikan beliau berfokus dalam bidang pendidikan seksualiti dan kesihatan reproduktif dalam kalangan remaja, dinamika kekeluargaan dan keibubapaan. Sebagai seorang jurulatih modul pendidikan kesihatan seksualiti ReproAlert! I-Medik, beliau aktif dalam aktiviti pemerksaan ibu bapa terutamanya berkaitan isu pendidikan seksualiti. Beliau juga aktif menulis artikel penyelidikan di jurnal akademik dan juga di surat khabar serta portal atas talian seperti Berita Harian, Malaysia Gazette dan Samudera.my berkaitan isu pendidikan seksualiti dan isu kejururawatan. Beliau juga terlibat dalam aktiviti khidmat rundingan pentadbiran insituti pendidikan tinggi dan sekolah dalam agenda pemerksaan remaja dan belia.

Siti Hazariah binti Abdul Hamid merupakan seorang Penolong Profesor dan Ketua Jabatan Kejururawatan Penjagaan Khas di Kulliyah Kejururawatan, Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (UIAM). Beliau memiliki Ijazah Kedoktoran (Ph.D.) dalam bidang Kejururawatan dari University of Manchester dan Ijazah Sarjana Sains Kesihatan Komuniti (Kesihatan Keluarga) dari Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM). Siti Hazariah juga merupakan ahli seumur hidup bagi Persatuan Kesihatan Remaja Malaysia

dan Persatuan Penyelidikan Kualitatif Malaysia. Sebagai pensyarah kanan dan penyelidik utama, beliau memberi tumpuan kepada pendidikan seksualiti. Di samping tugas akademik, beliau kerap menulis artikel di portal berita serta jurnal akademik.

Anayasmin binti Azmi adalah seorang pakar pediatrik berdedikasi dengan lebih daripada 13 tahun pengalaman. Beliau memiliki ijazah perubatan MBBS dari Monash University, MRCPCH dari UK, dan Sarjana Pendidikan Awal Kanak-Kanak dari Malaysia, serta Sijil Lanjutan dalam Kajian Autisme dari IBCCES. Sebagai pensyarah di UiTM, Dr. Anayasmin mempunyai minat mendalam dalam ‘Developmental Paediatric’ berkaitan kecelaruan perkembangan kanak-kanak. Beliau adalah pengasas Aulad Read dan Ketua Unit Pendidikan Seksualiti dan Reproktif di I-Medik, memimpin usaha dalam pendidikan seksualiti kanak-kanak. Dr. Anayasmin juga kerap menulis untuk Berita Harian dan Utusan Malaysia serta sering bersiaran di radio untuk membincangkan isu-isu pendidikan seksualiti. Dengan dedikasi tinggi, beliau terus menyumbang kepada peningkatan kualiti hidup kanak-kanak di Malaysia.

Ahmad Muslim bin Ahmad Roslan adalah seorang pakar perubatan keluarga yang bertugas di Klinik Kesihatan Mahmoodiah, Johor Bahru. Beliau merupakan Naib Presiden I-Medik, sebuah organisasi yang memperjuangkan isu-isu kesihatan dan perubatan di Malaysia. Dr. Ahmad Muslim memperoleh Ijazah Sarjana Muda Perubatan dan Pembedahan dari UniKL RCMP dan menyambung pengajian di peringkat Sarjana Perubatan Keluarga di UiTM. Beliau juga aktif menulis artikel dan laporan bagi I-Medik, termasuk laporan berkenaan hak-hak beragama dalam sistem kesihatan semasa UPR ke-4 Malaysia. Dr. Ahmad Muslim mempunyai pengalaman luas dalam pengendalian kes-kes kesihatan primer, remaja, dan penyakit berjangkit. Beliau kerap dijemput untuk memberi ceramah mengenai kesihatan reproduktif dan seksualiti di sekolah-sekolah. Selain itu, beliau juga seorang *advocator* dalam pencegahan gaya hidup diabetes dan berminat terhadap intervensi pencegahan serta perawatan obesiti melalui pendekatan gaya hidup sihat.

Nur Fatin binti Halil merupakan graduan Universiti Al-Azhar, Kaherah, Mesir dalam bidang Pengajian Islam dan Bahasa Arab serta telah melanjutkan pengajian peringkat Sarjana dalam bidang Syariah di Universiti Sains Islam Malaysia (USIM). Kini, beliau sedang melanjutkan pengajian peringkat Doktor Falsafah dalam bidang Syariah dan Perundangan di USIM. Beliau turut berpengalaman dalam penyelidikan Syariah dan Fatwa melalui pelbagai geran kerajaan antaranya Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM), Kementerian Pengajian Tinggi dan Majlis Agama Negeri serta pernah berkhidmat di Institut Pengurusan dan Penyelidikan Fatwa Sedunia (INFAD). Aktif dalam NGO Pertubuhan Muafakat Ilmuan Islam (MUIS) sebagai Penolong Setiausaha Agung dan penyelidik, beliau menumpukan penulisan kepada Fiqh Wanita, isu gender dan hak asasi. Penulisannya tentang hak wanita dalam Islam pernah memenangi Pertandingan Menulis Artikel Hak Asasi Manusia Daripada Perspektif Agama pada tahun 2021 anjuran Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM). Beliau juga terlibat dalam pembangunan Modul ReproAlert! oleh Ikatan Pengamal Perubatan dan Kesihatan Muslim Malaysia (I-Medik) dengan kerjasama Pertubuhan Ikatan Wanita Antarabangsa (WAFIQ) serta kerap membentang kertas kerja di peringkat nasional dan antarabangsa.

Mohamad Azrul Azly bin Zarul Fu'ad merupakan Pegawai Perubatan di Klinik Kesihatan Chemor, PKD Kinta. Beliau memperoleh Ijazah Sarjana Muda Perubatan dan Pembedahan (MBBCh) daripada Mansoura University, Mesir. Beliau juga memperoleh Ijazah Sarjana Muda Sastera (Sejarah) di Universiti Sains Malaysia. Beliau menumpukan sejarah perubatan dan kesihatan dalam kajiannya. Beliau boleh dihubungi menerusi e-mel: azrulazly@gmail.com.

Norizan bin Kadir memperoleh Ijazah Doktor Falsafah (Ph.D) dari Universiti Malaya dalam bidang sejarah. Antara fokus penyelidikannya hingga kini ialah mengenai isu tuntutan Filipina ke atas Sabah dan isu-isu sempadan. Beliau turut dilantik menjadi perunding dalam projek-projek penyelidikan berkaitan isu tuntutan Filipina dan waris-waris Sultan Sulu ke atas Sabah serta dijemput menyampaikan perkongsian di media massa. Beliau kini merupakan pensyarah kanan di Bahagian Sejarah, Pusat Pengajian Pendidikan Jarak Jauh, Universiti Sains Malaysia. Beliau boleh dihubungi melalui emel: norizan.kadir@usm.my.

Murizah binti Mohd Zain memulakan pengajiannya di bidang perubatan di Universiti Kebangsaan Malaysia dan berjaya menamatkan pengajiannya pada tahun 1994. Kerjayanya bermula di Hospital Pulau Pinang dan Hospital Seri Manjung sebelum menyambung program sarjana dalam bidang kepakaran di Hospital Universiti Sains Malaysia, Kubang Kerian, dan bergraduasi sebagai Pakar Obstetrik dan Ginekologi pada tahun 2001. Berkhidmat sebagai pakar di Hospital Alor Setar dan melanjutkan subkepakaran dalam bidang perubatan reproduktif dari tahun 2006 hingga 2008 di University of Adelaide, South Australia. Sekembalinya dari Australia pada tahun 2008, beliau menubuhkan pusat rawatan IVF di Hospital Sultanah Bahiyah (HSB), Alor Setar yang merupakan salah satu daripada empat hospital kerajaan yang menawarkan perkhidmatan IVF. Beliau berkhidmat di hospital tersebut sehingga bersara awal pada 2021. Dr Murizah telah mengasas dan membangunkan Vistana Fertility Centre di Alor Setar dan kini, beliau sendiri merupakan Pengarah, Vistana Fertility Centre. Selain itu, Dr Murizah terlibat aktif sebagai tenaga pengajar dalam program sarjana perubatan, beliau juga giat menulis dan telah menerbitkan beberapa buah buku serta kajian ilmiah dalam pelbagai jurnal perubatan. Dr Murizah merupakan seorang tokoh dan pakar yang kerap dijemput untuk memberi ceramah di dalam dan luar negara, dan baru-baru ini dilantik sebagai President, Pacific Ring Society of Reproductive Medicine.

Wan Nur Syakira binti Wan Musa berasal dari Kuala Terengganu, Terengganu dan kini menetap di Klang, Selangor. Mendapat pendidikan ijazah sarjana muda Fiqh dan Usul Fiqh di Universiti Yarmouk, Jordan dan melanjutkan peringkat sarjana di Universiti Islam Antarabangsa Gombak dalam bidang yang sama. Beliau merupakan pengengaruh di media sosial yang mengfokuskan topik keibubapaan dan pendidikan seksualiti. Sehingga kini, beliau telah menghasilkan tiga buah buku iaitu Sirah Nabi Yunus, Sirah Nabi Lut dan Berbual-bual dengan Anak Tentang Seksualiti. Selain itu, beliau juga pernah muncul di rancangan Wanita Hari Ini untuk berkongsi tentang topik pendidikan seksualiti dan kini menjadi tetamu tetap setiap minggu di radio Zayan FM dalam segmen Sembang Dengan Anak Mengenai Seksualiti.

Rafazila binti Ramli adalah seorang ahli akademik dan pakar kesihatan komuniti yang berasal dari Sibu, Sarawak. Beliau memulakan perjalanan akademiknya dengan mendapatkan pendidikan sarjana muda dari Universiti Teknologi Mara (UiTM) Shah Alam. Kemudian, beliau melanjutkan pengajian ke peringkat sarjana di Universiti Sultan Zainal Abidin (UNISZA) di Terengganu, dengan fokus dalam bidang yang berkaitan dengan tingkah laku remaja dan belia. Pengalaman akademiknya ini memberikan asas yang kukuh kepada minatnya dalam bidang kesihatan komuniti, khususnya dalam konteks remaja.

Melalui keazaman dan dedikasinya, Rafazila kemudian melanjutkan pelajarannya ke peringkat kedoktoran dalam bidang kesihatan komuniti dan kesihatan awam di Universiti Malaysia Sarawak, memperkukuhkan lagi kepakarannya dalam bidang yang dipilihnya.

Rosalia binti Saimon memperoleh Ph.D dalam bidang promosi kesihatan pada tahun 2013. Beliau kini bertugas di Fakulti Perubatan dan Sains Kesihatan, Universiti Malaysia Sarawak. Beliau aktif membuat penyelidikan dalam topik pendidikan seksual bersama pelajar-pelajar pasca siswazah. Penyelidikan ini khasnya bertumpu kepada kaedah-kaedah pendidikan seksual (seperti kaedah dalam kelas, dalam talian atau hibrid, atau kaedah *gamification*) yang sesuai di kalangan remaja. Kaedah-kaedah ini penting untuk mengurangkan ketidakselesaan pengajar dan remaja dalam topik seksualiti kerana topik ini masih dianggap *taboo* di kalangan masyarakat. Beliau telah menerbitkan tiga buah buku. Penulis dapat dihubungi melalui email: srosalia@unimas.my

Indeks

A

Akta Kanak-Kanak 2001: 16

Akta Kesalahan-Kesalahan Seksual Terhadap Kanak-Kanak (Akta 792) 2017: 17

Akta Kesalahan Kecil 1955: 59

Akta Kesalahan Jenayah Syariah: 59

Akta Perhimpunan Aman: 59

Alfred Kinsey: 42

Al-Qurtubi: 73

Anatomi: 180

C

Childfree: 157

Comprehensive Sexuality Education (CSE): 7, 41, 42, 161

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW): 55, 61, 62, 65

E

Erotik: 138

Etika: 87, 90, 91

F

Fiqh: 67, 70

Federation of Reproductive Health Associations Malaysia (FRHAM): 14

Focus on the Family Malaysia: 12

Frank Swettenham: 36

G

Gender: 187

Gonorea: 26

H

Hukum: 78-84

I

Ikatan Pengamal Perubatan dan Kesihatan Muslim Malaysia (I-Medik): 13, 49, 105-112

International Technical Guidance on Sexuality Education (ITGSE): 45

J

Judith Reisman: 44

K

Kapitalis: 141

Kementerian Dalam Negeri: 141

Kesuburan: 149

L

Lembaga Pembangunan Penduduk dan Keluarga Nasional (LPPKN): 8

Lembaga Penapisan Filem (LPF): 141

LGBT: 54-60, 171

M

Malaysian Alliance of Civil Society Organizations (MACSA): 53

Maqasid Syariah: 123

Mukhayyam: 60

N

NGO: 103

Nusyuz: 65

O

Onani: 47

P

Pelan Tindakan Kesihatan Reproduktif dan Sosial Kebangsaan (PEKERTI): 9

Pelan Tindakan Kebangsaan untuk Program Kesihatan Remaja: 15

Pendidikan Kesihatan Reproduktif dan Sosial (PEERS): 10, 56

Pengkid: 67

Polis Diraja Malaysia (PDRM): 103

Pondan: 67

Pornografi: 137-147

PrEP: 48

Q

Queer: 178

R

ReproAlert: 103

S

Seksyen 377A Kanun Keseksaan: 59

Sexual Response Cycle: 182

Sexually Transmitted Diseases (STD): 26

Sifilis: 28

Softcore porn: 139

Stigma: 169

Syarikata Hindia Timur Inggeris (SHTI): 23, 29

T

Taboo: 170

Teknologi: 117, 129, 131, 133

The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO): 41, 44

Transgender: 67, 71, 77-85

U

United Nations Population Fund: 7

Universal Periodic Review (UPR): 53

V

Virtual Private Network (VPN): 146

W

World Health Organization (WHO): 71, 74

Z

Zuriat: 158

Membangun Kesedaran & Tanggungjawab

SEKSUALITI

Pendidikan seksualiti merupakan aspek penting dalam pembentukan individu yang sihat dari segi fizikal, emosi, dan sosial. Melalui pendidikan seksualiti, individu diajar untuk memahami tubuh mereka, proses perkembangan seksual, dan hubungan antara manusia dengan cara yang sihat dan bermakna. Pendidikan seksualiti bukan sahaja berkisar pada biologi reproduksi, tetapi juga merangkumi aspek penting seperti membuat keputusan yang bijak, berkomunikasi secara berkesan, dan menghormati diri sendiri serta orang lain. Dengan pemahaman yang kukuh tentang seksualiti, individu dapat membina hubungan yang sihat dan bermakna, serta mengelakkan risiko tingkah laku seksual yang tidak selamat. Pendidikan seksualiti juga penting dalam mencegah keganasan seksual, penderaan, dan penyalahgunaan seksual. Dengan meningkatkan kesedaran tentang hak-hak seksual dan batasan peribadi, individu dapat lebih baik mengenal pasti dan mengatasi situasi yang berisiko.

ISBN 978-3-16-148410-0

9 783161 484100